

LONDONBÓL PERUGIÁBA. SIKERTELEN PRÓBÁLKOZÁS EGY SOKOLDALÚ TEHETSÉG BESZERVEZÉSÉRE

Pál István

Összefoglaló:

Miután az 1956-os forradalom leverését követően közel 8000 egyetemista és főiskolás fiatal menekült el Magyarországról, 1957. június elsejével létrejött a Szabad Magyar Egyetemisták Szövetsége (SZMESZ). A külföldön élő magyar egyetemi és főiskolai hallgatók érdekvédelmi szervezete a forradalom szellemiségéhez való ragaszkodása nyomán rövid idő elteltével az állambiztonsági szervek célkeresztjébe került, akik néhány önbizalomhiánytól szenvedő és így megnyerhető személy kivételével még a szociáldemokrata vagy liberális meggyőződésű résztvevőket is jobboldalinak tekintették.¹ Mindennek fényében a Belügyminisztérium (BM) II/3. (Hírszerző) Osztály nem véletlenül próbált az 1956-ban külföldre távozó fiatalok között beszerzéseket végrehajtani. A jelöltek egy részét az emigráns ifjúsági ernyőszervezet bomlasztására tervezték felhasználni, míg a szakterületükön tehetségesnek tűnő diákokat vagy frissen végzett diplomásokat főleg a tudományos-technikai hírszerzés vonalán szerették volna felhasználni. Az utóbbi törekvés, mint azt a most következő példa is mutatja, nem igazán bizonyult sikeresnek.

Kulcsszavak: 1956-os forradalom, egyetemi ifjúság, hidegháború, tudományos-technikai hírszerzés

Abstract:

Shortly after the defeat of the Hungarian Revolt of 1956 approximately 8000 undergraduates were forced to leave their fatherland. The Union of Free Hungarian Students (UFHS) that was established on the 1st June 1957 for their representation adhered to the inwardness of the Hungarian October. Hence, the state security of the Kádár regime deemed the majority of the UFHS-members as right-wing activists even though a lot of them represented a moderate social democratic or liberal point of view. Likewise, it was not a co-incidence that the 2nd (Intelligence) Department of the Ministry of Internal Affairs endeavoured to carry out

¹ Várallyay Gyula (2011): *Térvúton. Ügynökök az ötvenhatos diákmozgalomban*. 1956-os Intézet – Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára – L'Harmattan Kiadó, Budapest. 9–19.

recruitment among the young refugees in order to assist the disruption of the umbrella organization of exile students or, in the case of talented undergraduates or newly graduates, to be used as ‘agents de perspectives’ in the field of technical and scientific espionage. This latter ambition, as it shown by this essay, did not prove to be extremely successful.

Keywords: the Hungarian Revolt of 1956, Cold War, university youths, technical and scientific intelligence

Bevezetés

1960. február 15-én Szikla (Szolnok) Péter rendőr százados – fedőnéven (fn). ”Bakos Károly” – a BM II/3. (Hírszerző) Osztály A(angol-amerikai) alosztályának vezetője² a KEOKH (Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hivatal) épületében beszélgetést folytatott Schlenker Antalné, született Friedmann Klára, Budapest V. Guszev utca 5. szám alatti lakossal. Az asszony húsvét környékén szeretett volna Londonba utazni, hogy nagyobbik lányát meggyőzze a hazatérésről.³ Delfin Éva – aki 1937. november 4-én született Budapesten az asszony Delfin Imrével kötött, első házasságából⁴ – a Veres Pálné Gimnáziumban érettségizett, majd az Eötvös Loránd Tudományegyetem elsőéves matematika–fizika szakos hallgatójaként 1956 novemberében külföldre távozott.⁵ Schlenker Antal (1899–1987),⁶ egykori válogatott úszó, világhírű vízilabda-edző és játékvezető, aki 1945-től újjászervezte az MTK 1973-ban feloszlott vízilabda-szakosztályát,⁷ és Friedmann Klára adminisztrátor a rendszer iránti tiszteletre orientálta lányukat, aki úttörőévei alatt csapatvezető volt. Az asszony a lány vőlegényét, Sperber Alfrédot hibáztatta a törtétekért, ti. Éva búcsúüzenetében azt írta, hogy nem élhet nélküle. A két fiatal Angliában a lány nagynénjéhez fordult, aki ösztöndíjat szerzett nekik a Cambridge-i Egyetemen. Alfréd egy év után kimaradt, és a lánnyal is szakított, míg Éva júniusban magyar–angol–olasz szakon

² Palasik Mária (2013): A BM II/3. (Hírszerző) Osztály. In: Cseh Gergő Bendegúz – Okváth Imre (szerk.): *A megtorlás szervezete. A politikai rendőrség újjászervezése és működése 1956–1962.* Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L’Harmattan Kiadó, Budapest. 83.

³ Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Tárgy: Delfin Erzsébet ügye. – Jelentés. Budapest, 1960. II. 15. 16–18.

⁴ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – BM II/9-d alosztály – 69-1814/60 – Tárgy: SCHLENKER ANTALNÉ KÖRNYEZETTANULMÁNYA. – Budapest, 1960. VIII. 30. 28.

⁵ Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára (ELTEL) – HU. ELTEL 11k/15. 9.

⁶ A Népsport jelenti. *Népsport*, 1987. május. 20. 11.

⁷ Barcs Sándor – Halmi Róbert – Hoffer József – Krizsán József (1988): *Száz éves az MTK VM Sportklub.* MTK VM, Budapest. 247–261.

készült diplomázni. A nagynéni, Delfin Erzsébet – a háború előtti években az MTI tudósító titkárnője, aki 1947-ben lett brit állampolgár⁸ – az egyik nemzetközi zsidó szervezet londoni központjában dolgozott, így a hírszerzés számára ő is érdekes személynek tűnt. A százados elvben támogatta az útlevelkérelmet,⁹ a KEOKH február 16-i dátummal mégis elutasító határozatot küldött az asszonynak. Ti. Szolnok mindenképpen ki akarta deríteni, hogy Delfin Éva hol helyezkedik el. Az augusztus 7-i találkozójukon azt javasolta, hogy Schlenker Antalné újból folyamodjon útlevelért, azt viszont nem garantálta, hogy kedvező döntés születik. Schlenker Antalné ezzel egy időben megígérte, hogy ha lánya nem hajlandó vele együtt hazatérni, felkérné a londoni magyar konzult, hogy időről időre beszélgesse el vele. Szolnok a levéllelőrzés révén ekkor már tudott arról, hogy a fiatal nő nem zárja ki, hogy visszatér a szülőföldjére, ha már megfelelő élettapasztalatot szerzett.¹⁰ A valóságban ez az irreális elképzelés legfeljebb csak a hazától vett kényszerű búcsú elviseléséhez adott erőt,¹¹ Biszku Béla belügyminiszter hozzájárulásával Tömpe András rendőr vezérőrnagy, 1957 és 1961 között a II/3. Osztály parancsnoka,¹² mégis megadta az engedélyt Friedmann Klára utazásához.¹³

A szerző feltevése

A BM II/3. Osztály minden bizonnyal abból indult ki, hogy Delfin Éva érzelmi okokból – a hivatalos szervek részéről által oly gyakori érvként feltüntetett honvág, a hozzátartozók hiánya¹⁴ –, de főleg a szülői házban kapott politikai indíttatás jóvoltából idővel kérvényezni fogja a konzuli útlevelet. A BM a kedvező elbírálásáért cserébe a fiatal nőt részben az emigráció bomlasztására, részben munkahelyi titkainak megszerzésére gondolta rávenni, azonban erősen túlbecsülte a Kádár-rendszer első éveinek fiatalokra gyakorolt vonzerejét.

⁸ The National Archives (TNA) Home Office (HO) 334/189/31768 CERTIFIACATE OF NATURALIZATION Certificate No. AZ 31768. Erzsébet Delfin Known as Elizabeth Delfin. 1st October 1947. 1–2.

⁹ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Tárgy: Delfin Erzsébet ügye. – Jelentés. Budapest. 1960. II. 15. 16–18.

¹⁰ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Tárgy: Schlenker Antalné ügye. – Jelentés. Budapest. 1960. VIII. 12. 22–23.

¹¹ Czigány Magda (2007): *Kényszerű tanulmányúton. 1956-os magyar egyetemi hallgatók Nagy-Britanniában*. Jászöveg Műhely Kiadó, Budapest. 172.

¹² Palasik Mária: i. m. 69.

¹³ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Tárgy: Schlenker Antalné ügye. – Javaslat. Budapest. 1960. VIII. 8. 26.

¹⁴ Tiphaine Robert (2016): Mindennek ellenére. Az 1956-os menekültek hazatelepülése (1956–1961). *Múltunk. Politikátörténeti folyóirat*, XXVIII. évf. 3. sz. 98–121.

A további egyeztetések

A november 17-i újabb egyeztetés során Schlenker Antalné elmondta, hogy lánya – akivel a magyar hírszerzés ekkortól "Halas" fedőnéven kezdett foglalkozni – június folyamán lediplomázott. A nyugati magyar egyetemi ifjúsági szervezetekkel politikai okokból nem állt kapcsolatban. Éva már megpályázta az angol állampolgárságot, de Olaszországba készült Delfin László nevű nagybátyjához, az Olivetti – Olaszország legnagyobb számítógépgyára¹⁵ – mérnökéhez. Az asszony arról viszont nem beszélt, hogy lánya házasodni kíván.¹⁶ A levéllenőrzés viszont arról tanúskodott, hogy Éva az 1959-es nyári szabadsága idején Olaszországban megismerkedett Guido Rossi orvostanhallgatóval, egy elszegényedő főnemesi család szülöttével. A két fiatal egymásba szeretett, ám ez nem váltott ki lelkesedést a hozzátartozóknál. Friedmann Klára és férje szerint az elsietett házassággal Éva lemondott a szakmai karrierjéről. A nagynéni és a nagybácsi élhetetlennek nevezte Guidót, aki a levelei alapján is kiegyensúlyozatlan, érzelmileg túlfűtött személyiség benyomását kellette. A Rossi házaspár jó eséllyel rangon alulinak tekintette a viszonyt, de Szolnok szerint a lány zsidó származása és szülei válása is szálka lehetett a szemükben. Delfin Éva viszont arról írt, hogy a jobb anyagi körülményekre tekintettel már nem akar hazatérni, míg a nyugati életforma közelebb áll egyéniségéhez, mint a szocialista rendszer. A fiatal nő az egyetemi tanulmányok végén az International Computers and Tabulators (ICT) – a British Tabulating Machine Company (BTM) és a Power-Samas Accounting Machines Company 1959-es egyesüléséből keletkezett számítógépgyártó csoport¹⁷ – állományába került számítógép programozói munkakörben. A feltételek között három modern nyelv ismerete és alapszintű matematikai tudás szerepelt, így a négy bentlakásos tanfolyamon könnyedén elsajátította a programozás matematikai és gyakorlati elemeit, valamint az üzemeltetési feladatkört. Ez utóbbi az új számítógépek beállítását jelentette, amelynek jóvoltából rálátása nyílt a megrendelő – jellemzően minisztérium, állami hivatal vagy kutatóintézet – tevékenységére. Az adott számítástechnikai eszközök memóriaegysége kb. 200 ezer fontba került, így a felhasználás a nagyvállalatokra és az állami intézményekre korlátozódott. A munkaszerződés értelmében a programozó végezte a külföldi kezelőszemélyzet felkészítését. Tömpe osztályvezető úgy vélte: a II/3. Osztály részéről nagyobb érdek fűződik ahhoz, hogy Delfin Éva végre brit állampolgár legyen, és kitartson a munkahelyén. A

¹⁵ Andrew Targowski: (2016): *The History, Present State and Future of Information Technology*. Informing Science Press, Santa Rosa. 68.

¹⁶ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Tárgy: Halas ügye. – Jelentés. Budapest. 1960. XI. 20. 44–46.

¹⁷ Andrew Targowski: i. m. 57–58.

hatályos rendelkezések miatt Friedmann Klára kiutazását nem támogathatta, de a kérést átküldte a Magyarok Világszövetségéhez (MVSZ). Az alosztályvezető számított rá, hogy Friedmann Klára levélben beszámol lányának az MVSZ-nél teendő látogatásáról, amivel megteremti az alapot Delfin Éva megközelítéséhez. "Erdei" – Molnár István (1928–2012) rendőr százados,¹⁸ követségi másodtitkár, műszaki-tudományos attasé¹⁹ – hivatalosan a szabadságon lévő konzult helyettesítette, így feltűnés nélkül érdeklődhetett a nő munkahelyéről és munkaköréről. A követségi másodtitkárnak figyelembe kellett vennie, hogy Delfin Éva szemében az elegáns öltözködés, a nagyvonalúság és a jó modor a férfiakkal szembeni legfontosabb elvárás. Egyben hangsúlyoznia kellett, hogy a magyar szervek bíznak benne, viszont az angolok ismerik a mozgalmi múltját, emiatt inkább ő fogja felkeresni. Molnár fő feladata az volt, hogy térítse el Évát az Olaszországba költözésről.²⁰ A jelölt édesanyja 1961. február 17-én még mindig arról panaszkodott a KEOKH központjában, hogy útlevélkérélmét újból elutasították. Az asszony értetlenségét fejezte ki, mivel Szikla százados láthatóan szívéen viselte az ügyet. Demeter Bertalan főhadnagy ezzel nem vitatkozott, de hozzáfűzte, hogy azért kezelik türelemmel és jóindulattal Schlenkerné állandó fellebbezését, mert becsületes embernek tekintik. Demeter azt tanácsolta, hogy forduljon a Magyarok Világszövetségéhez, megadta "Kiss Gyula" – Sógor Gyula rendőr őrnagy, a londoni rezidentúra korábbi tisztje²¹ – elérhetőségét. Mindazonáltal nyomtatékosan kérte, hogy az asszony nehegy pénzzel próbálja megváltani az engedélyt, mert azzal véglegesen meghiúsíthatja a kiutazását. Másnap Friedmann Klára beszélt Sógorral, akinek elismerte, már az első házasságának felbomlása is helyrehozhatatlan törést okozott Évában. Egyúttal tartott tőle, hogy az MVSZ érzelmi ráhatással próbálja lányát hazatérésre bírni. Sógor hangsúlyozta, hogy a Világszövetség nem hatalmi tényező, támogatása sokat nyom a latban, de nem ők mondják ki a végső szót. Végül abban maradt a kérelmezővel, hogy 2-3 hét múlva érdeklődjön. Demeter úgy vélte, hogy Sógor messzebbre ment, mint amiről szó volt, de ő is meggyőződött róla, hogy már a szülők sem gondolkodnak a hazacsábításban.²²

¹⁸ https://www.abtl.hu/ords/archontologia/f?p=108:5:::p5_prs_id:960491 – ÁBTL Archontológia, Molnár István Miklós (letöltés dátuma: 2021. 01. 01.).

¹⁹ Molnár István (1928–2012). In: Baráth Magdolna – Gecsényi Lajos (2015): Főkonzulok, konzulok és nagykövetek, 1945–1990. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest. 224.

²⁰ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – II/6. sz. utasítás "A"-tól. – Szirtes elvtársnak! London – Tárgy: HALAS ügye. – Budapest. 1961. I. 24. 51–55.

²¹ Ungváry Krisztián (2013): „Anglia a második legnagyobb ellensége Magyarországnak”. A londoni magyar hírszerző rezidentúra saját jelentései tükrében 1951 és 1965 között. *Századok*, CXLVII. 6. sz. 1524.

²² ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – II/3-A alosztály. – Jelentés. Tárgy: "Ha-

Az első megbeszélés Londonban: a jelölt életútja és a jövőre vonatkozó tervei

Az attasé 1961. március 13-án este gépkocsival és gyalogosan is ellenőrizte, hogy figyelik-e vagy sem, mielőtt 18 óra 45 perckor becsengetett a Fernshaw Mansions 12. számú lakásba. Egy 60 év körüli angol nő nyitott ajtót, aki közölte, hogy Éva nincs otthon, majd megkérdezte, hogy ki kereste az albérlőjét. Ahogy az attasé bemutatkozott, egyből kiderült, hogy a főbérlő több ember ismer a londoni magyar diaszpórából, például az angliai magyar cserkészek Molnár nevű korábbi vezetőjét, valamint – az állambiztonság által a brit hírszerzés emberének tekintett²³ – Tábory Pált. A százados este fél kilenc körül a 12-es lakás előtt várakozott, amikor valaki váratlanul a földszintre hívta a liftet. Molnár elrejtőzött, de hallotta, hogy az ötödik emeleten a felvonóból kilépő férfi és nő magyarul szidta a berendezést, amiért az túl zajos. Az attasé később kihallgatta, hogy a háziasszony arról beszél Évának, hogy valaki otthonról kereste, de fél tizenegy után hazament. Másnap 18 órakor ismét becsengetett, mire a háziasszony behívta, szóvá téve, hogy nem telefonált. Egyszer csak az albérlő is megérkezett, akinek a szobájában a diploma végre felfedhette kilétét, és hogy milyen ügyből kifolyólag jött hozzá. Éva örömmel fogadta, hogy édesanyjának kiutazásáról hall, ugyanakkor elfogadta az attasé javaslatát, hogy a látogatás feltételeiről az egyik közeli étteremben tárgyaljanak. A fiatal nő és Molnár a King's Roadon lévő Magic Carpet étteremben megvacsorázott, majd 15-én este a Hungária étteremben folytatták a beszélgetést. A lány elmondta, hogy 1956 novemberében Sperber Alfréd három nappal a búcsúzást követően azzal ment vissza hozzá, hogy nem tud nélküle élni. A szülők nem beszéltek le a távozásról, ő viszont ígérte, hogy estére otthon lesz, aznap éjjel mégis átlépte a határt. Éva több magyar család társaságában az angolokhoz került, akik felhívták az Olaszországban élő nagybácsit. Delfin László gépkocsival azonnal Bécsbe indult, ahol rövidesen elintézte a fiatalok beutazási engedélyét. Öt nappal később már Doverben zajlott a személyi adatok egyeztetése és a távozás okainak kikérdezése. A nagynéni segítségével a két fiatal a Cambridge-i Egyetemre ment, ahol egy hat hónapos nyelvtanfolyam várt rájuk. Éva helyhiány miatt nem folytathatta a matematikai tanulmányait,²⁴ végül 1960-ban modern nyelvészetből diplomázott.²⁵ A vőlegényével azonban összeveszett, ti. Sperber Alfréd

las" ügye. – Budapest, 1961. II. 17–18. 66–67.

²³ Gervai András (2010): *Fedőneve: „Szocializmus”. Művészek, ügynökök, titkos szolgák.* Jelenkor Kiadó, Pécs. 149.

²⁴ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: Kapcsolatfelvétel Halas-sal. – Jelentés. London. 1961. III. 20. 78–80.

²⁵ Czifány Magda: i. m. 172.

nyíltan kifejezésre juttatta, hogy nem szereti Angliát, ezért hallgató- és munkatársai nem fogadták be a társaságba. A férfi ráadásul olyan 56-os hőstettekkel tulajdonított magának, ami nem volt igaz. Amikor Éva bejelentette a szakítást, Alfréd daczból futó kalandokba bocsátkozott a kollégiumban, majd egy angol nőt vett feleségül. A szakterületén sem volt képes sikert felmutatni, amennyiben elektromérnök-jelöltként megbukott a szigorlaton.²⁶ A lány utóbbi megjegyzése érzelmi alapon születhetett, Sperber Alfréd ugyanis mégsem lehetett olyan rossz tanuló, ha a Trinity College külön ösztönijban részesítette.²⁷ Éva 15 magyar diákkal együtt tanult, de már csak angol évfolyamtársnőivel állt kapcsolatban. 1960 nyarán Norvégiába utazott nagybátyjával, majd októbertől februárig kidolgozta az ICT új, teljesen tranzisztoralapú számítógépéhez az osztást helyettesítő műveleti programot.²⁸ Az 1301-es típus, a csoport első saját terméke, amely a General Electric Company (GEC) coventryi üzemében készült, mágnesszalagon tárolta az információt, azaz nem rendelkezett közvetlen hozzáférésű memóriával.²⁹ Amikor a fiatal nő megfordult a gyárban, az ottani munkatársaktól hallotta, hogy egykori párja – aki végül 1963 augusztusában lett brit állampolgár³⁰ – ugyanezen dolgozik, noha nem találkozott vele. A számítástechnikát a műszaki fejlődés fő vonalának tartotta, ugyanakkor szerette volna megmutatni az attasénak az ICT-központban kiállított modelleket. Molnár úgy látta, hogy a jelölt örömmel veszi a munkája iránt megnyilvánuló érdeklődést. Amikor jelezte, hogy nem ért a számítógépekhez, Éva részletesen ismertette a programozási eljárásokat. Az ICT mindig megismertette a gép rendeltetésével és a megrendelő igényeivel, így az utasítások ismeretében kezdte el a részfeladatok megoldását,³¹ ugyanis a cég bevételeinek jelentős hányada a külföldi eladásokból származott.³² Delfin Éva úgy készült, kb. két év múlva brit állampolgár lesz, majd kérvényezni fogja, hogy a válalat olaszországi kirendeltségén dolgozhasson. Az előző két nyári szabadsága alatt megszerette Olaszországot, így egy pár évig mindenképp szeretett volna ott élni vagy akár férjhez menni. A fiatal nő ugyan tervezte szülei meglátogatását, de végleges hazatérésre az utazási szabad-

²⁶ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: Kapcsolatfelvétel Halassal. – Jelentés. London. 1961. III. 20. 81.

²⁷ Czigány Magda: i. m. 124.

²⁸ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: Kapcsolatfelvétel Halassal. – Jelentés. London. 1961. III. 20. 82–85.

²⁹ Anthony Gandy (2012): *The Early Computer Industry. Limitations of Scale ad Scope*. Palgrave Macmillan, London. 249–250.

³⁰ TNA HO 334/865/77168 CERTIFICATE OF NATURALIZATION Certificate No: BNA 77168 issued 23 August 1963. Alfred Sperber. From Hungary. 1–2.

³¹ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: Kapcsolatfelvétel Halassal. – Jelentés. London. 1961. III. 20. 82–85.

³² Andrew Targowski: i. m. 59.

ság hiánya miatt nem gondolt. A politika láthatóan nem érdekelte, a brit közélet eseményeiről is inkább a színesebb olasz lapokból tájékozódott. Az ICT-nél más magyart nem ismert, úgy tudta, ő az egyetlen külföldi a cég központjában.³³ Molnár arra kérte, hogy ne írjon az ő látogatásáról, mert azzal kellemetlenségnek tenné ki magát. A nő ezt elfogadta, de azt is megígérte, hogy a nagynénjének sem szól, nehogy ő híresztelje el az attasé látogatását. A százados úgy látta, hogy a megkeresés indoklása hiteles maradt, Éva részletkérdésekre pontosan válaszolt, a viszony pedig közvetlenebbé vált, hiszen a keresztnevén szólíthatta. Igaz, a lány is érdeklődni kezdett a diplomata családjáról, valamint arról, hogy a kiutazási engedély megadásához előfeltétel-e a kinti hozzátartozóknál tett vizsgálódás. Az attasé azt válaszolta, hogy a fiatal disszidenseket mindenképp felkeresik, mert a hozzátartozókat anélkül nem engedik külföldre, hogy az elhelyezési körülményeiket ellenőrizzék. Éva ekkor azt próbálta kialakítani, hogy édesanyja pünkösdi táján érkezzen, majd sajnálkozott, amiért kihagyta – az 1957-ben Tátrai Vilmos (1912–1999) hegedűművész által alapított³⁴ – Tátrai-vonósnégyes fellépését. Molnár megígérte, hogy egy-egy jelentősebb magyar eseményre jegyet küld, mire a lány felvetette a közös mozilátogatás ötletét. A diplomata megígérte, hogy ez ügyben kb. 10 nappal később felhívja, miközben eltanácsolta a követségtől. Éva viszont nem akarta elismerni, hogy 13-án este egy magyar fiatalemberrel beszélgetett a lift előtt. Egyben az is feltűnő volt, hogy a fiatal nő olaszországi élményeivel kapcsolatban elmondta, hogy találkozott egy Márkus nevű diplomatával,³⁵ azaz Márkus Dezső római konzullal.³⁶ Vértes János ezredes április 25-én arról tájékoztatta a rezidentúrát, hogy a levéllenőrzés során kiderült: Delfin Éva le akart mondani magyar állampolgárságáról, de az eljárás miatt nem óhajtotta késleltetni az 1961. szeptember 15. és 1962. március vége között esedékes házasságkötést. A fiatal nőt ettől már nem lehetett eltéríteni, mert édesanyja is beleegyezett, és az áprilisi londoni útja végén már a nagybácsi is megengedőbb volt. Delfin Éva 1961 végétől mindenképp az ICT olaszországi részlegén szeretett volna dolgozni, mert fontban kapott fizetéséből több pénzt tehetett félre, míg Guido be nem fejezi tanulmányait.³⁷

³³ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: Kapcsolatfelvétel Halassal. – Jelentés. London. 1961. III. 20. 85–86.

³⁴ 100 éve született Tátrai Vilmos. *Zenekar. Zenei közéletünk*, 19. évf. 5. sz. 2012. május 21. 21.

³⁵ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: Kapcsolatfelvétel Halassal. – Jelentés. London. 1961. III. 20. 87–89.

³⁶ Andreides Gábor: Zűrzavar és bizonytalanság a magyar–olasz kapcsolatok történetében, 1958–1964. *Külvügyi Szemle*, 7. évf. 4. sz. 156–165.

³⁷ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – V/5. sz. utasítás "A"-tól. – Szirtes elvtár-snak! London. – Tárgy: HALAS ügye. – Budapest. 1961. IV. 25. 99–100.

Kísért a múlt...

Molnár április 17-én felhívta Delfin Évát, azonban Miss M. Bailey közölte, hogy az ifjú hölgy csak késő este jön haza Mary nevű barátnőjétől. 22 óra előtt néhány perccel az attasé megint próbálkozott, ismét csak eredménytelenül. Másnap este háromnegyed nyolckor végre utolérte Évát, aki mosás közben azt találgatta, hogy mi lehet a diplomatával. Az attasé nem mondhatott újat Friedmann Klára útleveléről, így 21-én este egy csokor virággal elment Évához. A fiatal nő bevallotta, hogy nagynénje tud kettejük ismeretségéről, de megfogadta, hogy köztük marad. Az édesanyja 20-án érkezett levele pusztán arról tett említést, hogy a 24-én kezdődő héten telefonál a MVSZ-nek, mivel még nem kapott választ a kérelmére. Éva négy nappal azelőtt Marton Mária nevű barátnőjénél járt, akivel egy házban laktak Budapesten. Marton, aki egy nappal később követte Évát nyugatra, a Southamptoni Egyetemen közgazdaságtant tanult, az év végén esedékes államvizsgára készült. A szülei 1959-ben kivándorló-útlevéllel Londonba költöztek, Marton náluk töltötte a húsvéti szünidőt. Mivel jó barátok maradtak, az utóbbi mindig meghívta a szüleihez, ha Londonban járt. A fiatal nő arról is beszámolt, hogy az ICT december elején áthelyezi Milánóba, aminek nem örült, mert az év végére várta a brit állampolgárságra vonatkozó döntést. A vállalat vezetőit arra kérte, hogy a kiküldetés csak 1962-ben kezdődjön. A hazatérésre már nem gondolt, mert az csak korlátozná az előmenetelében, ugyanakkor már azt is eldöntötte, hogy csak olasz férfihoz megy feleségül, mert „*az angolok erre a célra nem alkalmasak*”. Molnár ennek ellenére megpróbálkozott a jelölt politikai nevelésével. Amikor észrevette az Eichmannról szóló könyvet az éjjeliszekrényen – szinte biztos, hogy Moshe Pearlman *The Capture of Adolf Eichmann* című művét³⁸ –, Delfin Éva elismerte, hogy a perrel kapcsolatos írásokat szóról szóra végigolvassa. Bár nem sokkal korábban áttért katolikus hitre, a gettóban szerzett traumán nem tudott túllépni. A szovjetek ürrepüléséért sem lelkesedett, ugyanis emiatt az Eichmann-per lekerült a címlapokról, így meglátása szerint nem ért el olyan erős hatást, hogy valóban emlékeztesse az emberiséget a náciizmus borzalmaira. A nyugatnémet újralfelfegyverzésről és a Német Szövetségi Köztársaságról (NSZK) pedig úgy nyilatkozott, hogy ha egy új Hitler kerülne hatalomra, nagyon sok német gondolkodás nélkül követné.³⁹ Jogos a kérdés: mennyiben volt megalapozottnak tekinthető Delfin Éva helyzetértékelése? Adolf Eichmann, az

³⁸ Moshe Pearlman (1961): *The Capture of Adolf Eichmann*. Weidenfeld and Nicolson, London. 1–182.

³⁹ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: Halas fn. ügy. – Jelentés. London. 1961. IV 24. 104–108.

RSHA (Reichssicherheitshauptamt – Birodalmi Biztonsági Főhivatal) IV-B Alosztályának vezetője, a zsidóság végső megsemmisítését irányító egykori SS-alezredes⁴⁰ – elleni büntető eljárás 1961. április 11-én kezdődött a jeruzsálemi kerületi bíróságon,⁴¹ míg Jurij Gagarin moszkvai idő szerint reggel 9 óra 7 perckor indult 108 perces űrutazására.⁴² Az Eichmann-ügy az ürrepüléshez képest sokkal hosszabb időn át volt vezető hír a médiában, hiszen a tárgyalásnak 1961. december 15-én lett vége, míg a halálos ítélet végrehajtására csak 1962. május 31-én került sor.⁴³ Delfin Éva NSZK-val kapcsolatos véleménye emberileg érthető, de 1961-ben már nem igazán volt reális. A bonni brit nagykövetség tapasztalatai azt mutatták, hogy neonáci gondolatokat a lakosság többsége elutasította, az idősebb generáció még a háborús vereségből is alig tért magához, ráadásul önbizalma is alaposan megingott. A fiatalabbak részéről erősebb volt a pacifizmus, mint az Egyesült Királyságban, elég sokuk hajlandónak tűnt alárendelni a nacionalizmust az európai egység gondolatának. A nemzeti öntudat a gazdasági csoda és a nyugati védelmi rendszerben játszott szerep révén mégis erősödni látszott.⁴⁴ Selwyn Lloyd brit külügyminiszter óvott attól, hogy alábecsüljék azt a komoly lélektani kockázatot, amely abból származhat, ha az NSZK-ban eluralkodik a kirekesztettség vagy a harmadosztályú státusba szorítottság érzete. A brit és az amerikai kormányzat egyaránt olyan álláspontot képviselt, hogy enyhíteni kell a német újrafelfegyverzés általuk túlságosan szigorúnak vélt korlátain.⁴⁵

A Központ elképzelései

A százados 1961. április 27-én újból felhívta Évát, hogy elmondja: a Budapest–London közvetlen légijárat indulása alkalmából érkező küldöttség MVSZ által delegált tagja megszelleztette, hogy a kiutazási ügy már az illetékesek előtt van. A nő ezt örömmel fogadta, a május 5-i találkozó viszont elmaradt, mert fogorvoshoz kellett mennie.⁴⁶ A II/3. Osz-

⁴⁰ David Cesarini (2005): *Eichmann élete és bűnei*. Gold Book, Budapest. 77–91.

⁴¹ Hannah Arendt (1994): *Eichmann in Jerusalem: A Report on the Banality of Evil*. Penguin, New York. 244.

⁴² Bakos Károly – B. Fülöp Ágnes (1987): *A Szovjetunió 70 éve*. Reflektor Kiadó, Budapest. 219.

⁴³ Michál Bár-Zohár – Nissim Miszál (2013): *MOSZAD. Az izraeli titkosszolgálat legjelentősebb műveletei*. Gabo Kiadó, Budapest. 99–102.

⁴⁴ TNA Foreign Office (FO) 371/161120/WG10116/1 BRITISH EMBASSY BONN Nationalism in the Federal Republic of Germany. February 10, 1961. 1–12.

⁴⁵ TNA FO 371/161120/WG10116/1 Nationalism, neutralism and militarism in W. Germany. February 15, 1961.

⁴⁶ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: Halas fn. ügy. – Jelentés. London. 1961. V. 4. 111–112.

tály elsősorban perspektivikus ügynökként számolt Delfin Évával, akit először a munkahelye tanulmányozására, azaz az ICT által gyártott számítógépek adatainak és dokumentációjának megszerzésére, a fejlesztési irányok és a lehetséges vásárlók feltérképezésére próbáltak felhasználni. Az együttműködéshez az édesanyja kiutazása szolgált kiindulópontként, amelyet követően újabb apróbb szívességekre készültek rávenni. A későbbiekben viszont az anyagi motiváció lett volna a kapcsolat alapja, ugyanis Delfin Éva jövedelmi helyzete nem tette lehetővé életvitelének fenntartását. 1962. május 31-ig ki kellett deríteni, hogy milyen hírszerző lehetősége van angliai munkahelyén, illetve Olaszországban. A következő ütemben a számítógépek memóriaegységeiről vártak tőle tájékoztatást, amely a jelölt bevonásával végződik. Schlenker Antalné a hazatérése után készültek beszámoltatni, ugyanakkor Delfin Éva tanulmányozásához az ICT alkalmazásában álló hálózati személy – feltehetően a számítástechnikai vállalatok között ingázó Kaposi János elektromérnök (fn. "Kékesi"⁴⁷) – segítségére is számítottak. Molnár egyre behatódóbb érdeklődést készült tanúsítani a jelölt munkájával kapcsolatban, míg a találkozókat egyre inkább titokban bonyolítja. A legfontosabb céllá az lépett elő, hogy Delfin Éva a brit állampolgárság megszerzése előtt ne menjen el a szigetországból. Demeter főhadnagy a nagybácsi kihallgatására készült, ti. Delfin László 1961 augusztusában Vilma nevű rokonához készült Budapestre, így be kellett jelentkeznie a KEOKH központjában. Molnár a jelölt kedvező hozzáállása esetén kibernetikával foglalkozó testvérének kért volna segítséget közvetlenül az olaszországi áthelyezés előtt.⁴⁸

Prospektusok és operatív hibák

Amikor a százados 1961. május 12-én felkereste az albérletében, kiderült, hogy a fiatal nő már nem végez érdemi munkát a cégnél. Az általa írt program tesztelése elmaradt, mert az ICT más területre irányította a közvetlen főnökeit, az új vezetés pedig semmivel sem volt tisztában. Az attasé ekkor előadta, hogy olyan irodalomra lenne szüksége, amely a brit számítógépipart ismerteti. Éva ekkor szekrényéből elővette – az akkor legkorszerűbbnek tartott mágneses gyűrűkből álló memóriaegységgel felszerelt IBM 1401⁴⁹ – katalógusát, valamint 6 db, általa többé-kevés-

⁴⁷ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-814/2 – "Kékesi" (Kaposi János). Évkör: 1961–1963. 171oldal.

⁴⁸ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG BELÜGYMINISZTERIUMA II/3. Osztály – 63/A-342-11/1961 – 11. sz. MELLÉKLET Politikai és gazdasági hírszerzés angliai vonalának 1961. június 1-től 1962. május 31-ig terjedő MUNKATERVÉHEZ. – Tárgy: "Halas" ügyében FELDOLGOZÁSI TERV – Budapest. 1961. V. 12. 121–125.

⁴⁹ Charles J. Bashe – Lyle R. Johnson – John H. Palmer – Emerson W. Pugh (1986):

bé legálisnak nevezett ICT-prospektust. Elmondása szerint ezek komoly látogatók és lehetséges üzletfelek bizalmas tájékoztatására szolgáltak a legújabb ICT 555, 1202 és 1301-es típusokról.⁵⁰ A valóságban az 1956-os évjáratú 1202-es modell a British Tabulating Machines örökségét képviselte, amikor az IBM 1401-es megjelenésének köszönhetően már egyértelmű volt, hogy a lyukkártyás berendezések kora véget ért.⁵¹ A még korábbi 555-öst pedig szigorúan véve legfeljebb egy programozható számológépnek lehetett tekinteni.⁵² Molnár megállapodott a jelölttel, hogy május 18-án 21 óra 30 perckor beugrik hozzá a régebbi típusok ismertetőiért. Éva azt mondta, hogy távolléte esetén a bejáratú ajtó melletti levelesládába helyezi a titkos anyagokat; végül személyesen bocsátotta a százados rendelkezésére a 8 újabb ICT-kiadványt, amelyet a cég propagandaosztályáról hozott el. A fiatal nő másnap Olaszországba indult, ahonnan csak május 29-én tervezett visszatérni. Az áthelyezés időpontja bizonytalanná vált, mert nem volt egyértelmű, hogy az Angliába érkezése óta külföldön töltött idő beleszámít-e az állampolgársághoz szükséges ötévi tartózkodásba. Nemleges válasz esetén a brit útlevél megszerzése nélkül is kérni akarta az Olaszországba történő kirendelését. A százados ekkor arra készült, hogy az operatív szempontból nem igazán értékes anyagok után a jelölt segítségével megszerzi az ICT igazgatósági beszámolóját, az ugyanis a fejlesztési tervekről több fogódzóval szolgálhat.⁵³ 1961. június 2-án az attasé felhívta Évát, aki szénanátha miatt a találkozót elhalasztását kérte, majd rákérdezett, hogy a prospektusok segítenek-e valamit. A százados igent mondott, hozzátéve, hogy szeretné elkérni az igazgatósági beszámolót, amely a tervezési-kutatási ügyekkel foglalkozik, mert a jelentésében erről is írnia kell. Éva jelezte, hogy az igazgatósági összefoglalóról nem hallott, de a legközelebbi alkalomra utánanéző.⁵⁴ A június 9-i találkozón a politikai orientáción túl újabb anyagok megszerzésére próbálta rávenni a fiatal nőt, aki láthatóan elfogadta a százados érvelését, miszerint 1956 ellenforradalom volt, amelynek keretében az ifjúsági törekvéseket a Nyugat kihasználta. Éva ugyanakkor kiderítette, hogy az angol állampolgársági kérvény elbírálása 6–9 hónap, ám addig nem hagyhatja el a szigetországot. Amennyiben meg-

IBM's Early Computers. The MIT Press, London. 459–523.

⁵⁰ ÁBTTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: Találkozók Halassal. – London. 1961. V. 30. 128–130.

⁵¹ Martin Campbell – Kelly (1995): ICL and the Evolution of the British Mainframe. *The Computer Journal*, Vol. 38. No. 5. 400–413. <https://doi.org/10.1093/comjnl/38.5.400>

⁵² Simon Lavington (2019): *Early Computing in Britain. Ferranti Ltd. and Government Funding, 1948–1958.* Springer Nature Switzerland AG, Cham. 215–260.

⁵³ ÁBTTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: Találkozók Halassal. – London. 1961. V. 30. 128–130.

⁵⁴ ÁBTTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: Halas fn. ügy. – Jelentés. London. 1961. VI. 5. 134.

jön a kihallgatásra vonatkozó értesítés, ő viszont távolmarad, nem foglalkoznak tovább az ügyével. Az attasé ekkor azt javasolta, hogy ne mondjon le a brit útlevél megszerzéséről. A fiatal nő időközben jelentős fizetésemelést kapott, hiszen éves javadalmazása a korábban ígért 625 fontról 700-ra emelkedett. Igaz, a hónap folyamán több éjszakai műszakot kellett teljesítenie, ugyanis elkezdődött az általa írt program betáplálása. Június 5-én előadást tartott a cég központjában az ICT legfontosabb műszaki vezetőinek az 1301-es típusú gép programozásáról, illetve az osztási művelet elvégzésére írt szoftverről. A prezentációt egész napos vita követte, a visszajelzésből úgy tűnt, hogy fellépése sikeres volt. Amikor szóba hozta az igazgatósági beszámolót, az attasé jelezte, hogy azt nehéz lesz megszerezni. Az ICT februárban tartotta ülését, a jegyzőkönyveket pedig már postázták a részvényesek számára. Éva ekkor azzal az ötlettel állt elő, hogy megnézi a vállalati könyvtárban és pár napra kikölcsönzi. A százados azt válaszolta, hogy a legfontosabb részek kijegyzeteléséhez egy-két nap is elegendő, ám a valódi felhasználó maradjon titokban. Amennyiben Molnár neve elhangzik, a főnöke egyből rosszra fog gondolni, Éva azonban azt mondta, hogy „*a valóságnál rosszabbra nem gondolatnak*”.⁵⁵ Vértes János osztályvezető június 22-én rámutatott, hogy Molnár részéről több olyan módszertani hiba érhető tetten, amely magában hordozza a lebukás veszélyét. A százados az utolsó alkalommal telefonon mondta el a Friedmann Klára kiutazásával kapcsolatos fejleményeket, de ugyanígy tolmácsolta kéréseit és értékelt a jelölt által megszerzett anyagokat. A legsúlyosabb hiba mégis akkor történt, amikor a feltételezetten operatív értéket hordozó, a jelölt által még soha nem látott igazgatótanácsi jegyzőkönyv megszerzésére telefonon keresztül adott megbízást. Avezredes nyomatékossította, hogy a rezidentúra ilyen megközelítéssel már önmagát is veszélybe sodorja. Ez már túlment a sötétben végzett foglalkoztatás keretein, amihez a jelöltet alaposan fel kell volna készíteni. A legtöbb találkozóra, különösen a rendkívül hosszúra nyúlt anyagátadásokra, a nő albérlésében került sor, ami nyilvános dokumentumok esetében sem körültekintő megoldás. Vértes leszögezte: a kapcsolatfelvétel céljára a jelölt lakhelye is használható, de fokozatosan külső helyszínre kell áttérni. Az sem volt világos, hogy Delfin Éva magától mondta-e, hogy a prospektusok többé-kevésbé legálisak, vagy ez Molnár kérdésére hangzott el. A levelesládában elhelyezendő titkos anyagok kapcsán az osztályvezető határozottan kifogásolta, hogy a százados miért nem figyelmeztette a nőt a konspirációs szabályok betartásának szükségességére, akárcsak azt, hogy a titkos jelzót szakmai értékelés nélkül használja a jelentésben. Az igazgatósági beszámoló kikölcsönzésével kapcsolatos meg-

⁵⁵ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: Halas fn. ügy. – Jelentés. London. 1961. VI. 10. 135–137.

jegyzés pedig különösen aggasztónak tűnt. További hiányosságként merült fel, hogy Molnár nem beszéltette Delfin Évát az állampolgársági ügyéről, a brit tisztviselőkkel folytatott beszélgetéseiről, azok hangneméről és helyszínéről. A jelölt időközben megírta anyjának, hogy június 5-én délelőtt 3 órát töltött el a Home Office – a brit Belügyminisztérium⁵⁶ – illetékes hivatalában, ahol megtudta, hogy meghosszabbították a vízumkérelmét. Vértés János osztályvezető valószínűsítette, hogy Delfin Éva ekkor érdeklődött a brit állampolgárság feltételeiről, ezért utasítást adott arra, hogy amennyiben Molnár még nem kérdezte ki a jelöltet az e téren szerzett tapasztalatairól, legközelebb pótolja. A levéllenőrzés alapján úgy tűnt, Éva elkötelezte magát Guido mellett. Az olaszországi utazásról azt írta, hogy a fiú rokonai is megszerették, már feleségként kezelik. A Rossi család már álláslehetőségekről is érdeklődött a Perugiai Egyetemen, de az illetékes jelezte, hogy ez az olasz állampolgárság megszerzése előtt nem aktuális. A rendőrségen – UVS (Ufficio Vigilanza Stranieri – Külföldieket Ellenőrző Hivatal)⁵⁷ – is jártak, valamint a Pápai Kúriára is bevitték az esküvőhöz szükséges iratokat. Ezzel egy időben az osztályvezető arra figyelmeztetett, hogy a levelezésből kiolvasható számtalan elszólás előbb-utóbb az angolok tudomására fog jutni. Delfin Éva megjegyezte, hogy 90%-os bizonyossággal tudta, hogy meglesz az útlevel. Friedmann Klára válaszában pedig azt írta, hogy „*még nem tudja, milyen áldozatot jelent lányának az ő kiutazása, de majd személyesen mindent elmesélnek egymásnak*”.⁵⁸ Molnár június 20-án reggel ismét telefonon érdeklődött arról, hogy sikerült-e megszerezni az igazgatósági beszámolót. Éva jelezte, hogy még nem, de már közel jár. Amikor 23-án este fél hétkor ismét felhívta, a nő jelezte, hogy megvan a jegyzőkönyv. A százados felment hozzá, majd egy borítékban kézhez kapta az anyagot. Éva elmondása szerint az egyik csoportvezető szobájából ki tudta hozni, minthogy az illető pár napig külföldön lesz. Csak annyit kért, hogy egy héten belül kapja vissza. A beszámoló ugyan nem volt titkos, de nem vették volna jónéven, ha abba harmadik fél, főleg egy külföldi, is betekintést nyer. Molnár finoman szólt, hogy a jövőben is előfordulhat még hasonló kérés, végül a követségen lefényképezte a jegyzőkönyvet, amit 26-án visszavitt. Éva ekkor elmondta, hogy anyja július elsején érkezik, így az attasé abban maradt vele, hogy aznap felhívja. Amennyiben Schlenkerné még nincs a szigetországban, akkor a hétvégén elmennek a tengerpartra vagy Cambridge-be. A százados mindkétszer a Genaros étteremben vacsoráztott a jelölttel, aki felfedte, hogy nem akar mindenáron brit állampolgár

⁵⁶ Harold Wilson (1976): *The Governance of Britain*. Book Club Associates, London. 167.

⁵⁷ Neuspiller Ferenc (2018): A római rezidentúra kísérlete olasz rendőr beszerzésére. *Szakmai Szemle*, XVI. évf. 2. sz. 108–110.

⁵⁸ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – 7/2. sz. utasítás "A"-tól. – Szirtes elvtársnak! London. – Tárgy: HALAS ügye. – Budapest. 1961. VI. 22. 138–140.

lenni, mert ha nem született angol, és állandó jelleggel külföldön tartózkodik, az jogvesztő hatállyal jár.⁵⁹

Komoly kérések és bürokratikus akadályok

Amikor 1961. augusztus 5-én Friedmann Klára újból találkozott Demeter főhadnaggyal a KEOKH székházában, már eldönt, hogy Éva lemondott a brit útlevél megszerzéséről. Az asszony ezt azzal magyarázta, hogy a küszöbönálló házasságkötés miatt erre már nem is lett volna idő, ráadásul nem igazán bírta az ottani éghajlatot, és annyira soha nem szeretete Nagy-Britanniát, hogy tartósan náluk maradjon. A munkahelyén fel akart mondani, még az olaszországi kirendeltségre szóló áthelyezést sem vállalta. Éva vőlegénye a legelismertebb olasz onkológusprofesszor tanítványaként az agydaganatokat vizsgálta, amiről több cikket is írt, de napi három órában a betegellátásból is kivette a részét. Egy perugiai kongresszuson megismerkedett három magyar kollégájával.⁶⁰ Dr. Baló József, az I. sz. Kórbonctani és Kísérleti Rákkutató Intézet vezetője,⁶¹ és Dr. Haranghy László, a II. sz. Kórbonctani Intézetet igazgatója a budapesti,⁶² Dr. Korpássy Béla (1907–1961) professzor pedig a szegedi orvostudományi egyetemről érkezett.⁶³ Demeter szerint hasznos volt Friedmann Klára utazása, hiszen ennek jóvoltából megismerhették a lánya terveit. Éva tanítani készült, mert ezt szerette a legjobban, ráadásul Guido öccsének az apósa egyetemi rektor volt. Londonban a beszerzésre már nem kerülhetett sor, de folytatni kívánták a felkészítést, illetve bizalmas jellegű anyagokat terveztek tőle kérni a távlati együttműködés megalapozásához. A II/3. Osztály a magyar állampolgárság kötelékéből történő elbocsátását az esküvő utánra halasztotta.⁶⁴ Molnár szeptember 1-én és 2-án nem érte utol a jelöltet, végül 8-án a TUC (Trade Unions Congress – Szakszervezeti Szövetség)⁶⁵ kongresszusáról visszafelé, este

⁵⁹ ÁBTLL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: Halas fn. ügy. – Jelentés. London. 1961. VII. 6. 142–143.

⁶⁰ ÁBTLL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: "Halas" ügye. – JELENTÉS. Budapest. 1961. VIII. 5. 144–145.

⁶¹ Baló József (1895–1979). In: Kenyeres Ágnes (1994): *Magyar Életrajzi Lexikon (1978–1991)*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 42.

⁶² Jellinek Harry (1976): Dr. Haranghy László (1897–1976). *Orvosi Hetilap*, 117. évf. 8. sz. 451.

⁶³ Jancsák Csaba (2016): *Az 1956-os forradalom indítószikrája – a szegedi MEFESZ*. Belvedere Meridionale, Szeged. 61–64. Lásd még: Simándi Irén (2002): A magyar forradalom a Szabad Európa Rádió hullámhosszán. I. In: *Valóság*, XLV. évf. 11. sz. 36–61.

⁶⁴ ÁBTLL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: "Halas" ügye. – JELENTÉS. Budapest. 1961. VIII. 5. 145–148.

⁶⁵ Chris Wrigley (1997): *British Trade Unions 1945–1995*. Manchester University Press, Manchester. 1–4.

fél nyolckor telefonon beszélt vele. A találkozót 11-én este fél nyolcra időzítették a Fulham Road és a Fernshaw Road sarkára, ahonnan átmentek a La Pavilon étterembe mentek a Draycott Avenue-n. Éva elmondása szerint édesanyja nagyon jól érezte magát, csak mindent meg akart venni, amit az áruházakban látott. A MVSZ-től kapott támogatást pedig egyértelműen a lánya iránti rokonszenvnek tulajdonította. Éva ugyanakkor a legfontosabb nemzetközi eseményekkel – Nyugat-Berlin, a német békeszerződés, valamint a nukleáris kísérletek felújítása⁶⁶ – összefüggésben kikérte a diplomata álláspontját, hogy az MNK hivatalos véleményét is megismerhesse. Molnár úgy tapasztalta, hogy a fiatal nő nagyjából egyetértett azzal, amit kapcsolatban elmondott, noha az utóbbi megengedhetetlennek tartotta a várható egészségügyi kockázatokra való tekintettel. Éva elújságotla, hogy élvezzi az általa írt számítógépes program sikere után járó elismerést, Guido londoni útja alkalmával pedig az is eldőlt, hogy november végén vagy december első napjaiban költözik Olaszországba. A nő segítséget kért az állampolgárság keretéből történő elbocsátáshoz, mire az attasé megígérte, hogy legközelebb magával viszi a kérdőívet. Igaz, nyomban hozzátette, hogy az okmány kiállítása 6-8 hónapig is eltart. A következő megbeszélést szeptember 18-án este fél nyolcra tűzték ki, de a százados a házban lakó magyar család miatt nem akart feljárni a jelölthöz.⁶⁷ Éva a megbeszélte időponthoz képest 10 perc késéssel ért a Fulham Road és a Fernshaw Road keresztezéséhez, elmondása szerint ugyanis a Marton családhoz ment elbúcsúzni, mert Angliában már nem találkozhat velük. A Finchley Roadon lévő Dorice étteremben a százados átadta a szükséges kérdőívet, ugyanakkor előadta a II/3. Osztály hírigényét. Elmondása szerint a magyar kutatók egy olyan digitális számológépet próbáltak kifejleszteni, amely a 10-es számrendszerben legalább 11 jegyű számokkal alapműveleteket végez – M-3-as modell⁶⁸ –, de a nagy mennyiségű adat tárolása és a gyors hozzáférés ugyancsak alapkövetelménynek számított. Molnár ezt azzal indokolta, hogy a hazai szakemberek értékes ötletre bukkantak az általa írt összefoglalóban, amely a prospektusokra épült. Éva egyből elhárította a megkeresést, mondván, ilyen műszaki dokumentáció az ICT könyvtárában sincs, ráadásul az érdeklődése egyből gyanúra adna okot. Igaz, felajánlotta, hogy legközelebb elhozza magával az általa készített program levezetését. Az operatív felkészítés láthatóan több sikert hozott, ugyanis sikerült lebeszélni arról, hogy az állampolgársági ügyének intézéséhez

⁶⁶ Fischer Ferenc (1993): *A megosztott világ. A Kelet–Nyugat, Észak–Dél nemzetközi kapcsolatok fő vonásai (1941–1991)*. IKVA, Budapest. 196–227.

⁶⁷ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: Találkozó Halassal. – Jelentés. London. 1961. IX. 12. 156–158.

⁶⁸ Laza Bálint (2019): Az ország első programozója. *Forbes Magazin*, 7. évf. 6. sz. 182–186.

szükséges okmányok megszerzését édesanyjától kérje. Molnár hangsúlyozta, hogy ezt csak a KÜM Konzuli Osztály viheti külföldre, mert ha illetéktelen személyhez kerül, az Magyarország ellen is felhasználható. A százados ekkor arra figyelmeztette, hogy Nyugaton a vélnél valóban szélesebb körű⁶⁹ a postai küldemények ellenőrzése és a telefonok lehallgatása. Éva egyáltalán nem csodálkozott, ugyanis a brit sajtóban már olvastott e módszerekről, ám úgy gondolta, hogy ez csak a fontos személyek esetében bevett, mert nagyon költséges. Az attasé ezért kérte, hogy személyesen adhassa át az iratokat. A nő itt azzal fordult az attaséhoz, hogy kocsival el tudná-e vinni Cambridge-be, hogy elbúcsúzhasson tanáraitól. A százados ebben partnernek mutatkozott, mivel neki is el kellett utaznia az egyetemi városba. Éva legszívesebben a Perugiai Egyetemre ment volna nyelvet tanítani, de azt sem zárta ki, hogy az Olivetti vállalatnál helyezkedik el. Molnár azt javasolta, hogy a nőt férje rokonságán és barátain keresztül politikai hírszerzésre, nagybátyját pedig műszaki vonalon próbálják felhasználni.⁷⁰ Az ekkor már ANETTE fedőnevű jelölttel a november végi Olaszországba költözése előtt a százados csak konspirált találkozót szervezhetett, miközben azt kellett közölnie, hogy ha kifutnak az időből, az állampolgársági ügy elintézése terén Olaszországban is a segítségére lesz.⁷¹ 1961. szeptember 29-én 19 óra 30 perckor Molnár a Skyway étteremben találkozott Évával, aki átadta a kitöltött kérdőívet és a születési anyakönyvi kivonatot. A munkahelyéről kilépett, noha felajánlották neki, hogy november elsejétől karácsonyig a milánói gyáruk alkalmazza. Az ICT fejlesztési terveivel kapcsolatban megszellőztette, hogy szó van egy római üzem építéséről, ti. Olaszországban komoly kereslet mutatkozott a cég számítógépei iránt. Szeptember utolsó két hete egy félórás angol termékbemutató film olasz feliratainak készítésével telt, ugyanakkor a tranzisztorgyártásról nem talált irodalmat a könyvtárban, csak a *Computers and Automation* 1961. márciusi számát tudta kikölcsönözni. Molnár azonban a brit gyártmányok kezelési útmutatóira és műszaki leírásaira lett volna kíváncsi, amelyek részletes típusismertetést tartalmaznak. Éva viszont ilyen anyagokkal továbbra sem találkozott, csak annyit ígért, hogy átnézi a fordítások alkalmával kezébe kerülő szakkönyveket. Az általa írt programot a legközelebbi találkozóra is csak úgy volt hajlandó elhozni, hogyha másnap reggel visszakapja.⁷² 1961. október 13-án a százados másfél órával a

⁶⁹ Egedy Gergely (1998): *Nagy-Britannia története*. Aula, Budapest. 453–454.

⁷⁰ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: Találkozó Halassal. – Jelentés. London. 1961. IX. 21. 159–161.

⁷¹ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – X/23. sz. utasítás "A"-tól. – Szirtes elvtársnak! London. – Tárgy: ANETTE ügye. – Budapest. 1961. IX. 28. 162.

⁷² ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: Halas fn. ügy. – Jelentés. London. 1961. IX. 30. 163–164.

találkozó előtt indult el a követségről, hogy felfedje az elhárítás jelenlétét. A fiatal nő 2-3 perces késéssel érkezett lakása felől a találkozó helyre, kezében egy drapp színű borítékkal, majd 15 perces várakozást követően elindult visszafelé. Molnár autóval félúton utolérte, hogy aztán szabadkozzon, amiért a nagy forgalomban késéssel ért haza vidékről. Éva először hazaszaladt a borítékkal, mert nyilvános helyen túl feltűnő lett volna, de a kocsiban sem lehetett hagyni. A Queen's étterembe 45 perces autózást követően érkeztek, ti. Molnár folyamatosan ellenőrizte, hogy nincs-e megfigyelés alatt. Éva a vacsora közben felfedte, hogy a borítékban lévő anyag a Semiconductors Ltd-től jött a reggeli postával. Az október 9–10-i számítástechnikai kiállításon eszébe jutott a tranzistorokkal kapcsolatos kérdés, így az ICT alkalmazottjaként kölcsönkérte a félvezetők hőkezeléséről szóló útmutatást. A számítógépprogram visszaadása már nem volt aktuális, mert november 22-én elment Londonból, kollégái pedig amúgy is rendelkeztek másolattal. A konferencia során ő az ICT-öt rendelte ki tolmácsként dr. Aczél István, az MTA Számítástechnikai Központ igazgatója,⁷³ valamint Szelezsán János (1934–) osztályvezető⁷⁴ kíséretére. Időközben kiderült, az ICT nem tudja Olaszországban alkalmazni, mert január vége előtt az ottani részleg nem lesz szükség programozóra. A százados a Hyde park kihalt útjain végzett önellenőrzést, mielőtt Évát hazavitte. A lépcsőház előtt végül megkapta a borítékot, amivel egyből a követségre ment. Molnár azt tervezte, hogy 22-én reggel elviszi Cambridge-be a lányt, hogy az elbúcsúzzon egykori tanáraitól és évfolyamtársnőitől, majd hivatalos ügyei végeztével este visszahozza Londonba.⁷⁵ Amikor október 21-én délután és késő este telefonon szeretne volna egyeztetni az úttervet, senki sem volt otthon. Másnap délelőtt Janet, a lakótársnő, közölte, hogy Éva vonattal Cambridge-be ment. Az attasé azt üzenté neki, hogy ha "jobban lesz", 2-3 nap múlva jelentkezik, de a hónap vége előtt háromszori próbálkozásra sem sikerült utolérnie.⁷⁶

⁷³ Aczél István (1912–1962). In: Kenyeres Ágnes (szerk.): (1967): *Magyar Életrajzi Lexikon*. Első kötet. A–K. Akadémiai Kiadó, Budapest. 9.

⁷⁴ <https://itf.njszt.hu/szemely/szelezsan-janos> – Neumann János Számítógép-tudományi Társaság Informatika Történeti Fórum, Szelezsán János (letöltés dátuma: 2021. 01. 24.).

⁷⁵ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: Találkozó Anette-el. – Jelentés. London. 1961. X. 16. 165–168.

⁷⁶ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: Anette fn. ügy. – Jelentés. London. 1961. XI. 2. 169.

Good-bye, London...

Molnár végül november 19-én délelőtt beszélhetett a fiatal nővel, akit 20-án este háromnegyed kilenckor szolgálati autójával elvitt a La Pavilon étterembe. Éva november 21-én vonattal indult Olaszországba, munkahelye már megtartotta az ilyenkor szokásos búcsúpartit. Az ICT szívesen vette volna, ha marad, noha október utolsó napjaiban különös dolog történt. A vállalat központi irodájától két vezető munkatárs felkereste a *Technikai Ügyvitel* című folyóirattal, amelynek szeptemberi számában megjelent egy közlemény az ICT 1301-esről. Arra kérték, hogy nézze meg, nincs-e benne bizalmas információ. Éva úgy nyilatkozott, hogy a cikk általánosságokat hoz le, ráadásul a számok és értékek többsége hibás, mert a fordító bizonyára nem értett a berendezés műszaki részéhez. Az igazgatóság ezt elfogadta, neki viszont olyan érzése támadt, hogy a szerző a tőle származó katalógust használta. Az ICT vezetősége arra volt kíváncsi, hogy milyen adatok szerepelnek egy külföldi szaklapban a legújabb modelljükéről. Éva megköszönte az édesanyja kiutazásához nyújtott segítséget, egyben reményét fejezte ki, hogy valamelyest támponttal szolgált a hazai számítástechnikai kutatáshoz. Másrészt számított az MVSZ közreműködésére abban, hogy 1962-ben édesapja két hétre elme-hessen hozzá. A diplomata pedig arra kérte, hogy ha a római külképviseleten szolgáló kollégái akár műszaki, akár egyéb vonalon útmutatásért fordulnak hozzá, nekik is álljon rendelkezésére. A fiatal nő a lehetőségei határára tett utalással egyidejűleg nem zárkózott el a kérés teljesítése elől, amiből a százados azt a következtetést vonta le, hogy műszaki-tudományos vonalon rövid időn belül meglett volna az eredmény. Molnár úgy vélte: a jelölt beszerzésével Londonban nem volt érdemes próbálkozni, mert az elijesztette volna a további együttműködéstől. A javaslata úgy szólt, hogy a római rezidentúra vegye fel a kapcsolatot a jelölttel az állampolgársági okmány elintézésének égisze alatt. Az ügy ottani előadóját úgy kellett kiválasztani, hogy megjelenésével és modorával elnyerje a fiatal nő bizalmát, akinek a részéről szexuális közeledésre nem kellett számítani.⁷⁷ A BM II/3-F Alosztály – a tudományos-technikai hírszerzés részlege⁷⁸ – viszont már korántsem volt ilyen lelkes. Zagyai János rendőr főhadnagy szerint az ügyet nem volt célszerű tovább vinni, ti. Delfin Éva nem rendelkezett felsőfokú műszaki végzettséggel. A munkavállalási törekvése nem terjedt túl heti egy-két nyelvóra megtartásán, ráadásul az Olivetti gyárban sem lett volna érdemi hozzáférése a bizalmas műsza-

⁷⁷ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Jelentés. Tárgy: Anette fn. ügy. – Jelentés. London. 1961. XI. 23. 171–173.

⁷⁸ Palasik Mária: i. m. 81–83.

ki dokumentációhoz.⁷⁹ A főhadnagy mégis nyitva hagyta annak lehetőségét, hogy emberi tulajdonságai, politikai beállítottsága és jó szándéka révén (politikai) hírszerzésre felhasználják. Ekkor intézkedett, hogy Friedmann Klára kapjon idézést az Útlevel Osztályától, hogy kikérdezhessék lánya életkörülményeiről.⁸⁰ Zagyai végül 1962. május 3-án beszélt az asszonnyal, akitől megtudta, hogy 1962. február 12-én a két fiatal hivatalosan is összeházasodott. Éva még nem mehetett el dolgozni, ugyanis az olasz állampolgársága csak három hónappal az esküvő után lett jogerős. Mindenekelőtt középiskolai nyelvtanári állásra pályázott – ez csak két évvel később sikerült, amikor felvették az Állami Kereskedelmi Főiskolára⁸¹ –, ti. Guido az egyetem onkológiai intézetének tanársegédeként nem keresett különösebben jól. A kihallgatás végén Zagyai szerint megerősítést nyert, hogy a jelölt hírszerzési lehetősége nem igazán jelentős, de ennek végleges tisztázását a római rezidentúrára bízta.⁸² Az állampolgársági határozat közelgő átadására való tekintettel "Tódor" – Földes György rendőr őrnagy, római rezidens⁸³ – még aznap megkapta az utasítást a kapcsolat felvételére, ám az operatív érdeklődés sokkal hangsúlyosabban Guido Rossi munkahelyére és a nagybácsira irányult. A beszélgetést úgy kellett irányítani, hogy lehetőség nyíljon a további találkozóra.⁸⁴ Delfin Éva tanulmányozásáról 10 hónap elteltével sem érkezett jelentés,⁸⁵ végül a III/I. (Hírszerző) Csoportfőnökség 4-F Alosztálya elfogadta a római rezidentúra érveit, hogy a Delfin Évával történő foglalkozásnak nincs értelme,⁸⁶ így 1963. április 11-én az ügyet lezárták.⁸⁷

⁷⁹ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Belügyminisztérium II/3-F Alosztály. – Tárgy: "Anette" fn. ügyben – Budapest. 1962. IV. 11. 175–176.

⁸⁰ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Belügyminisztérium II/3-F Alosztály. – Tárgy: "Anette" fn. ügyben – JAVASLAT. Budapest. 1962. IV. 24. 177–178.

⁸¹ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – BM III/I Csfőség 3-D Alosztály – Budapest. 1964. XII. 21. 191.

⁸² ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Belügyminisztérium II/3-F Alosztály. – Tárgy: Beszélgetés "Anette" anyjával. – JELENTÉS. Budapest. 1962. V. 4. 179–180.

⁸³ Palasik Mária (2013): Földes György. In: Gyarmati György – Palasik Mária (szerk.): *Trójai faló a Belügyminisztériumban. Az ÁVH szervezete és vezérkara 1953–1956.* Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L'Harmattan Kiadó, Budapest. 209–210.

⁸⁴ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – 5/1. F. sz. Utasítás. – Tódor Elvtársnak! Róma – Tárgy: Anette ügye. – Budapest. 1962. V. 4. 181–183.

⁸⁵ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – 2/1.–423-F. sz. Utasítás. – Tarnai elvtársnak! Róma – Tárgy: Az F-vonalas munkáról. – Budapest. 1963. III. 4. 185–186.

⁸⁶ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – 3/2.–423-F. sz. Utasítás. – Tarnai elvtársnak! Róma. – Tárgy: Anette ügye. – Budapest. 1963. III. 29. 187.

⁸⁷ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Belügyminisztérium II/3-F Alosztály. – Tárgy: "Anette" fn. ügyben – ZÁRÓ JELENTÉS. Budapest. 1963. IV. 11. 189.

Utószó

Delfin Erzsébet és Delfin László esetében viszont több olyan tényező került napvilágra, amelyek szükségsszerűvé te(he)tték Éva beszerzésének megghiúsulását. Delfin Imre elmondása szerint nővére baráti viszonyt tartott fenn az MNK londoni követével, részt vesz az összes fogadáson és rendezvényen, és akadály nélkül kap beutazási engedélyt Magyarországra.⁸⁸ Delfin Erzsébet 2048-ig titkos brit állampolgársági kérelme kérésünk nyomán 2020. július 19-én lett részlegesen kutatható.⁸⁹ A zárolások fenntartása arra utal, hogy a nagynéni az MI5 (Military Intelligence Section 5 – a brit kémelhárítás) utasítására kereste a kapcsolatot a magyar követséggel. Delfin László személyével kapcsolatban gyanús, hogy az Olivetti miatt alkalmazott brit állampolgárságú mérnököt?⁹⁰ A főbérő ismerőse, Tábori Pál a második világháborúban a SOE (Special Operations Executive – Különleges Műveleti Parancsnokság) tisztje volt,⁹¹ így valószínű, hogy az egész ügy a brit nemzetbiztonsági szervek tudtával és irányításával bonyolódott.

⁸⁸ ÁBTL – 3. 2. 4 – K-1006/T – [Delfin Éva] – Tárgy: Halas ügye. – Jelentés. Budapest. 1960. XI. 22. 43.

⁸⁹ TNA HO 405/9755 Aliens Department Nationality and Naturalization: DELFIN, E. Date of Birth: 14.09. 1900. Date 1940. Jan 01. – 1947. Dec 31. Record opening date: 29 July 2020.

⁹⁰ TNA HO Aliens Department Nationality and Naturalization: DELFIN, L. Date of Birth: 27. 08. 1905. Date: 1944 Jan 01 – 1948 Dec 31. Opening date: 01 January 2049.

⁹¹ TNA HS 9/1438/4 Special Operations Executive Personnel Files – Paul TABORI – date of birth unknown Date: 1939 – 1946. Closed until 2018.